

דרכי החיזוק

"זעת צרה היא ליעקב וממנה יושע" (ירמיהו ל, ז)

77

דברי חיזוק ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • כסלו תשע"ג

כי קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא, ויאמר לה הלא זאת אעשה לך, הדברי תורה שאני עוסק כעת עם תלמידי אני נותן במתנה להילד אולי בזכותו יחיה כי בדבר הזה תאריכו ימים כתיב ובאותה שעה חלצתו חמה".

וכן היה נוהג הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל שהיה המשגיח בלומז'א [והדיבור שהיה אצל החפץ חיים אמר עליו שהוא "פה קדוש"], כשהיו באים אליו לבקש להתפלל עבור חולים, היה אומר לבני הישיבה שילמדו לזכות החולה כמו שעשה ה"ט"ז, מפני שזכות התורה היא יותר מתפילה. לכן חובתנו בשעה זו להתחזק ביותר בעסק התורה, ולכוון בלימוד לזכות אחינו שבדרום הנמצאים בצרה גדולה, ומן השמים ירחמו שנשמע בשורות טובות!

להשתתף בצרת הציבור

דברים שנאמרו בשעת מלחמה, טבת תשס"ט

"עת צרה היא ליעקב". מה עלינו להרגיש ומה אנו צריכים לחשוב במצב כזה, כל תושבי הדרום סובלים ונמצאים בפחד או בגלות, וגם החיילים שרויים ממש בפחד מוות. מה זה מחייב אותנו?

חובתנו בשעה זו להשתתף בצרת הציבור, וכמו שאמרו חז"ל (תענית יא, א) "כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה", היינו אם יש רעב בעולם ואדם מרעיב עצמו למרות שיש לו מה לאכול, מתוך מידה טובה שאינו יכול להיות שבע כשכולם רעבים, וכמו אם היה לו בן ששרוי בצער, שלא היה מסוגל להתענג באותו הזמן והיה מצטער עימו, ומעשה שהיה באחד שאחיו היה מוטל בכלא, וכל אותו הזמן היה ישן בלא כר כמו בתשעה באב, כי לא היה מסוגל לישן כרגיל כשאחיו מצטער.

ואמנם המצוה היא "ואהבת לרעך כמוך" לא רק על אח, וצריך להצטער ככה גם בזמן שכל אחד מישראל שרוי בצער, ומי שמצטער בצער הציבור ומרעיב עצמו בשני רעבון, זוכה להינצל ממיתה משונה, היינו אפילו אם יש לו חטאים עצומים כל כך שנתחייב עליהם מיתה משונה, אם הוא מרעיב עצמו בשני רעבון ומצטער עם הציבור ניצל מן המיתה, כי ההשתתפות בצרת הציבור מכפרת ומורידה את החטא, ועל ידי זה ניצל מן העונש.

וכן לצד השני "בזמן שישראל שרויים בצער ופירש אחד מהם באים שני מלאכי השרת שמלווים לו לאדם ומניחים לו ידיהם על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש מן הציבור אל יראה בנחמת ציבור", היינו מי שאינו מצטער עם הציבור, ולא איכפת לו שאחרים שרויים בצער, אינו זוכה לראות בנחמת הציבור, וכשהציבור יזכו לנחמה ולגאולה השלמה, הוא לא ראה עמהם בנחמה, כיון שניתק עצמו מן הציבור ואין לו שייכות לזה.

ועוד אמרו "בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי, ואם עושה כן עליו הכתוב אומר והנה ששון ושמחה וגוי אכול ושתו כי מחר נמות, מה כתיב בתריה ונגלה באוזני השם צבקות אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותו", היינו שאסור לומר שלום עליך נפשי בזמן שהציבור שרוי בצער, ומי שאומר כן זהו חטא חמור כמו חילול השם שרק מיתה מכפרת, ובינתיים מגיע לו ייסורים עד שתבוא המיתה ותכפר לו.

ואמרו שם כי זוהי מידת בינוניים, שאינם שמחים בשעת צרת הציבור אלא חושבים על יום המיתה ויראים מן המיתה, כמו שכתוב "כי מחר נמות", אלא שביתיים הם אוכלים ושותים ורוצים ליהנות, אבל רשעים אינם חושבים כלל על יום המיתה, ושמחים גם בשעה שהציבור מצטערים, ועליהם הכתוב אומר "הצדיק אבד ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק", ופירש"י שם כדי שלא יצטער הצדיק ברעה, וגם שלא יבקש רחמים עליהם.

והביאה הגמרא ראייה ממש רבינו שציער עצמו עם הציבור במלחמת עמלק, שכתוב (שמות יז, יב) "וידי משה כבדים וייקחו אבן וישימו תחתיו

חובת השעה*

כתב הרמב"ם בתחילת הלכות תעניות "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור שנתאמר וכי תבוא מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחוצרות ונוכרתם לפני השם אלוקיכם ונושעתם מאויביכם, ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, יידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, וזהו שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם".

כשיש צרה על הציבור מצוה לזעוק ולהריע בחוצרות, והעניין בזה כדי לעורר לתשובה, כי הצרות הם סימן שצריכים לחזור בתשובה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת נה, א) אין מיתה בלא חטא ואין ייסורים בלא עוון. וכתב הרמב"ם שם "אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית הרי זו דרך אכזריות". ויש להבין הטעם מדוע זה נחשב אכזריות, כי אמנם מי שאינו חוזר בתשובה חסר לו יראת שמים, אבל מה היא האכזריות בזה?

והביאור מפני שטבע האדם שבזמן שיש לו צרות הוא מתחזק באמונה ומתעורר לתשובה, וראיתי בעיני רופאת ילדים שהייתה מחללת שבת ובישלה על הפרימוס בשבת, ואף על פי כן כשחלה בנה שלחה נרות לבית הכנסת, כי הצרות מעוררים לחיזוק האמונה, וכמו שאמרו (ב"ב י, א) "גוף קשה פחד שוברו", פחד שובר את היצר הרע החזק של הגוף, והיא לפי הבנתה ידעה שיש מצוה לתת נרות לבית הכנסת, אמנם בני תורה שהם בעלי הבנה צריכים להתעורר יותר לחזור בתשובה.

וכשהציבור נמצאים בצרה, מי שהוא בעל אמונה מבין שזה בהשגחה, ואם היה איכפת לו מצרת הציבור היה מתעורר לתשובה, כמו שהיה מתעורר אם הייתה לו צרה בביתו, וכשחוזרים בתשובה הרי זה מוסף זכויות לכל הציבור, כי אפילו צדיק אחד יכול להגן בזכותו על הדור כולו, וכמו שפירש"י על הפסוק (במדבר יג, כ) "היש בה עץ" – אם יש בהם אדם כשר שיגן עליהם בזכותו, ומי שאינו מתעורר לתשובה ולתיקון המעשים, לא איכפת לו מצרת הציבור, לכן זוהי דרך אכזריות.

בימים אלו אנו נמצאים בעת צרה, ורבים מאחינו שבדרום עזבו את בתיהם ונמצאים בגלות, וכבר היו פגיעות בנפש רחמנא לצלן, וחובתנו בשעה זו להשתתף בצרת הציבור ולהתעורר לתשובה, אפילו בצרה של יחיד צריכים להשתתף וכל שכן בצרת ציבור, כל אחד יחשוב בעצמו מה הם החטאים שצריך לחזור בתשובה עליהם. יש שני דברים פשוטים מאד שצריכים להתחזק בהם, התמדה בתורה ותפילה בכוונה.

ואמנם עבודה שבלב היא עבודה קשה מאד, אבל אמרו (יומא לח, ב) "בא ליטהר מסייעים אותו", ומי שמשתדל ומתאמץ קצת לכוון, מסייעים בידו מן השמים. ברוך השם חלק גדול בציבור מתפללים בכוונה, ומרגישים לפני מי הם עומדים, אבל יש כאלה שצריכים חיזוק בזה. ויותר גרוע אם מדברים דברים בטלים במקום תפילה ובמקום תורה, שאפילו שיחה של משא ומתן אסורה בבית הכנסת, כל שכן דברים בטלים שזהו איסור חמור מאד.

וכן צריכים חיזוק בהתמדת התורה שזה מן הדברים שאין להם שיעור, ויש גם בדרונו יחידים שאינם מסיחים דעת מן התורה, ותמיד יש להם בראש איזה קושיא או הערה בדברי תורה, וכשנפגשים איתם מתחילים מיד לדבר בדברי תורה, כאילו שעומדים באמצע הלימוד, אבל לא כולם ככה וצריכים חיזוק בדבקות בתורה. אנו יכולים לפעול הרבה בכוח התורה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה כא, א) תורה מגנא ומצללא.

וידוע המעשה שהובא ברוח חיים על פרקי אבות (א, א) "וסופר מאדונינו דוד הגאון בעל ה"ט"ז שאישה אחת צעקה אליו אהה אדוני והנה בני נחלש למות, ויאמר לה התחת אלוקים אני, ותאמר אל התורה שבאדוני אני צועקת

* נאמר בישיבת פוניבז', כסלו תשע"ג.

וישב עליה, וכי לא היו לו כר או כסת לישב עליהם; אלא אמר הואיל וישראל שריונים בצער אף אני אהיה עימם בצער, ואף על פי שמן הסתם ידעו שינצחו במלחמה, שהרי הקב"ה ציווה על מלחמה זו, וגם היו הזכויות של יהושע שיצא להילחם, אבל תמיד יש פחד וצער בשעת מלחמה, ומשה רבינו השתתף בצער הציבור.

וסיימה הגמרא שם "וכל המצער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמת ציבור, ושמה יאמר אדם מי מעיד ביי אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו וכו' מלאכי השרת המלווים לו לאדם מעידים עליו וכו' נשמתו של אדם מעידה עליו וכו' ויש אומרים איבריו של אדם מעידים בו", היינו מפני שהחטא פוגם באיברי הנפש, ומי שאינו מצטער עם הציבור פוגם בנפשו, ורואים את החיסרון באיברי הנפש, כמו שידוע על האר"י הקדוש שהכיר על מצחו של אחד התלמידים שנכשל בחטא.

ולכן בשעת צרת הציבור, החיוב הוא להתחזק במידות טובות ובאהבת הבריות, שהי יביא להשתתף בצער הציבור, וביותר שהרי חטא החורבן היה מידות רעות, וכמו שאמרו חז"ל (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חיים, ואמרו (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב מימיו, היינו שהחורבן נמשך מפני החטא נמשך, ועדיין לא היה תיקון המידות, לכן הדור אשם בזה וכאילו נחרב בימיו.

עיקר החיזוק צריך להיות במידות הטובות, כי הצרות והקשים בעולם הזה באים מחמת חיסרון במידות, וכמו שמצינו בדברי חז"ל (ירושלמי פאה א, א) כי דורו של דוד היו כולם צדיקים, ואף על פי כן כיון שהיו בהם דילטורים ומספרי לשון הרע היו נופלים במלחמה, ואילו דורו של אחאב היו עובדי עבודה זרה, אבל היו בעלי מידות טובות, שלא סיפרו לשון הרע על מאה הנביאים שהתחבאו במערה, לכן היו מנצחים במלחמה.

והטעם בזה, שאם אדם עושה טובות עם חברו בעולם הזה, מקבל שכר בעולם הזה מידה כנגד מידה, וכמו שמבואר בריש פאה שמקבלים פירות בעולם הזה עבור דברים שבין אדם לחברו, וכתב שם הרמב"ם בפירוש המשניות כי "ימצא טובה בעולם הזה בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם", ומטעם זה דורו של אחאב היו מנצחים במלחמה, אף על פי שהיו עובדי עבודה זרה שאין להם עולם הבא, כי בשכר המידות הטובות מגיע להם עולם הזה.

וכתוב במשנה ברורה (סימן רל"ט ס"ק ט') "שביליה קודם השינה נכון לאדם שיפשפש במעשיו שעשה כל היום, ואם ימצא שעשה עבירה יתודה עליה ויקבל על עצמו שלא לעשותה עוד, ובפרט בעוונות המצויים כגון חניפות שקרים ליצנות לשון הרע וכן עוון ביטול תורה צריכים בדיקה ביותר", וצריך לפשפש במעשיו ולראות שלא פגע במישהו, ואם גרם לאחד חלישות הדעת אפילו שלא בכוונה, צריך לעשות תשובה על זה.

עלנו להתעורר ולהשתתף בצרת הציבור, שיש רבים השרויים ממש בפחד מוות, ונחשוב כיצד מרגישים אלו שנמצאים בסכנה, ומה היא ההרגשה של הורי החיילים, באיזה פחד הם חיים, שכל היום אינם יודעים מה נעשה עם הבן, הרי אלו ייסורים שאין לשער, וציבור גדול מישראל שרויים בצער, יש להרגיש את צרת הציבור ולא להסיח דעת מכך, ועל ידי זה ממילא יהיה חיזוק בתורה ובתפילה וכל ההנהגה תהיה אחרת.

בשעה זו חובתנו להתחזק ולהוסיף זכויות, ומן השמים נתנו לנו התעוררות כמו שאמרו (יבמות סג, א) "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל", כשיש פורענות בעולם רואים את ההשגחה ומתעוררים לחזור בתשובה, וכעת הפורענות היא לא רק בעולם אלא כמו שכתוב (ישעיה מב, כה) "ותבער בו ולא ישים על לבי". כל אחד יודע ננעי לבבו, וצריך לעשות תשובה עליהם. זה מחייב אותנו מאד, ובזכות החיזוק נזכה לישועה במהרה!

עת צרה היא ליעקב

נאמר בשעת מלחמה, ישיבת "ירחי כלה" אב תשע"א

"ועת צרה היא ליעקב וממנה יוושע" (ירמיה ל, ז), ממנה יוושע – הישועה תבוא מתוך הצרה. מצינו גם במדרש שוחר טוב (תהלים קו) "אמר רבי אלעזר אין ישראל נגאלים אלא מתוך חמישה דברים. מתוך צרה, ומתוך תפילה, ומתוך זכות אבות, ומתוך תשובה, ומתוך הקץ", היינו גם כן שהצרה תביא את הישועה ואת הגאולה. וצריך להבין מה שייכות הצרה לגאולה, וכיצד תביא הצרה את הישועה?

וכן מצינו ביציאת מצרים (שמות ב, כג) "ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה", היינו שעצם הייסורים, גם בלא תפילה, הביאו את הישועה ואת הגאולה, כי הייסורים ממרקים ומעוררים מידת הרחמים, ויש לפרש כי בוודאי צריך תשובה, אבל הייסורים מעוררים לתשובה, ומביאים לידי הבנה

שהעולם הבא הוא העיקר והעולם הזה אינו כלום, לכן הגאולה תבוא מתוך הצרה, וממנה יוושע, כי הצרה מעוררת לתשובה ולתיקון המעשים.

והנה יש שחושבים כי הצרה נמצאת בדרום הארץ ואינה שייכת אלינו, אבל באמת אין זה נכון, ומה שאין אנו נמצאים בצרה זהו נס ממש, שהרי ידוע המצב הביטחוני שאין מקום אחד בטוח בארץ, ושמעתי מאחד שהוא אזרח חוץ וקיבל מכתב ממדינתו שהם דואגים לשלומם וקוראים לו לשוב לביתו, כי בעולם רואים את המקום הזה כמקום מסוכן מאד, וכך היא המציאות באמת, אבל אנחנו לא מרגישים בזה.

ושמעתי פעם ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שאמר כי זוהי הבטחת התורה "וישבתם לבטח בארצכם", שאנו חיים כאן בבטחה ללא מורא ופחד, ומה שאנחנו רגועים אין זה בדרך הטבע אלא נס בתוך נס, הנס הראשון שאנחנו חיים ומתקיימים בתוך הסכנה, ועוד נס שאנו רגועים ולא מרגישים את הסכנה, וכבר אמרו חז"ל (נדה לא, א) שאין בעל הנס מכיר בנסו, וכשרואים את המציאות והמצב בדרום הארץ, זהו אזהרה מן השמים.

אמרו חז"ל (יבמות סג, א) "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל שנאמר הכרתי גויים נשמו פינותם החרבתי חוצותם וכתבי אמרתי אך תיראי אותי תיקחי מוסר", כשיש בעולם שיטפונו ורעידות אדמה עם הרבה נפגעים, המטרה בכל זה היא בשביל ישראל לעורר אותנו לתשובה, וכל הפורענויות שבעולם הם כדי ללמד אותנו שיש השגחה ונפשפוש במעשינו, אבל נדמה שאנחנו נשאר רגועים, ושומעים פורענויות ולא מתעוררים מזה.

וכתוב בפסוק (ישעיה מב, כה) "ותלטהו מסביב ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לבי", היינו שבתחילה יש פורענות 'מסביב' במדינות העולם, אבל אם אין זה מספיק, 'ולא ידע' – לא מתעוררים לתיקון המעשים, אזי נוסף עוד פורענות גם על ישראל, 'ותבער בו' – האש שורפת כבר בו בתוכו, 'ולא ישים על לבי' – לא שמים לב לחשוב מה הסיבה, ואם עדיין לא שמים לב להתבונן מה רוצים מן השמים, זה גורם למצב גרוע יותר של פורענות רחמנא לצלן.

והנה כבר ימים רבים שיש פורענות מסביב, מהפכות ומלחמות במדינות ערב, ויש כאלה שרואים ושמיחים לאיד, אבל באמת אמרו (אבות ג, ב) הוי מתפלל בשלומה של מלכותו של אלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, וכיצד שייך לשמוח בזמן שעדיין לא עברה הפורענות, ועלינו לדעת שכל הפורענויות הם בשביל לעורר אותנו שנתחזק ונחזור בתשובה, ועדיין לא ניכר חיזוק מיוחד בציבור, רק אולי משהו בפנימיות הלב.

כל אחד צריך לחשוב על המצב ולדעת כי "אשור לא יושענו", זהו נס מן השמים שיש ממדינות העולם שיש להם חשבונות לעזור לנו ולעמוד לצידנו, אבל כמדומה שאף פעם לא היה המצב כמו היום, שיש מדינות שלמות נגד עם ישראל, שרוצים להשמיד להרוג ולאבד בלי שום סיבה, וכפי שביקש המן הרשע בשעתו, חצי העולם נגדו ומבקשים להשמידו רחמנא לצלן, ואינם מתביישים להודיע על כך בגלוי, זהו ממש כמו שאמרו חז"ל (אסתר רבה י, יא) כבשה אחת בין שבעים זאבים.

לכן אנחנו צריכים להתעורר ולהשתדל שיהיו שינויים למעשה, להתחזק יותר בעסק התורה ובתפילה, שיהיה יותר ברצינות ויותר זמן, וכבר אמרו חז"ל (מכות י, א) "מאי דכתיב עומדות היו רגליו בשערך ירושלים מי גרם לרגליו שיעמדו במלחמה שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה", ושמעתי שיש גם מבכירי הצבא שמאמינים בזה, כי הם רואים את הניסים ומבינים שאין לנו קיום בדרך הטבע, רק בזכות התורה.

זוכיר דבר אחד חשוב מאד, שכבר מפורש במשנה ברורה (סימן א' ס"ק י"ב) ובכל הפוסקים, וכך נהגו תמיד, לעסוק קצת בכל יום בספרי המוסר. יש הרבה ספרים שמלאים דברי חיזוק ומוסר, וכל אחד יכול למצוא לעצמו ספר מוסר שהוא אוהב ללמוד בו, יש מי שאוהב ללמוד ספר 'אורחות צדיקים' שהוא ספר שמתאים לכל אחד ואחד, ומכיר אני אחד שנהנה ללמוד בספר 'העיקרים' שיש בו דברים לחיזוק האמונה, וכן עוד ספרים רבים, כל אחד יבחר לעצמו ספר מוסר שמשפיע עליו ומושך אותו.

ואמרו חז"ל (מכות כד, א) "בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה", היינו שעיקר החיזוק צריך להיות באמונה, לחזק את האמונה שהכל בידי שמים ואין מקרה בעולם, וצריכים להודות להקב"ה על כל נשימה ונשימה, שכל רגע של חיים הוא חסד מן השמים, ורק צריכים לדעת למעשה להתנהג לפי זה, כפי מה שהתורה מחייבת, שזה מה שכדאי לאדם, וזוכה בזה לעולם הבא וגם לפירותיהן בעולם הזה. יהי רצון שנוכח ו"מתוך צרה המציאים פדות ורווחה", ונזכה לישועה קרובה!

לתרומות והנצחות
0527600485